

NDZAWULO YA DYONDZO YA LE GAUTENG**XITHIFIKHEYITHI XA XIKAMBELO XA LE HENHLA**

**XITSONGA XA RIRIMI RO SUNGULA
NHLAWULO WA LE HENHLA
(Papila ra vumbirhi)**

**XIYENGE XA A
XIVUTISO XA 1**

- 1.1 Mutlokovetseri u ni swivutiso swo hlanya leswi a vutisaka Yehovha/ Xikwembu. U vutisa leswaku loko munhu a vumbiwe hi xivumbeko xa Yehovha ni wantima i xivumbeko xa Yehovha xana. U vutisa leswaku Vantima na vona i rixaka tani hi tinxaka leti nga eBibeleni. U ya emahlweni a vutisa leswaku Xitsonga i ririmi ku fana ni tin'wana tindzini. U vutisa ni leswaku Vantima va ta pfuka hi siku ra ku pfuka ka vafi kumbe tihele tiendleriwe vona ntsena. U vutisa ni leswaku vantima va ta nghena etilweni ni leswaku loko kuve ni vantima va ta nghena etilweni vito ra Yehovha a ri dzunisiwe.

2x5=[10]

XIVUTISO XA 2

- 2.1
- 2.1.1 Masiku, Magaisa J.M. (2)
- 2.1.2
- (a) Masiku hi wona ya endlaka leswaku malembe ya famba. (2)
- (b) Vana lava faneleke ku fa rifu ra ntumbuluko vutomi bya vona byi le ku onhakeni. (2)
- (c) Hi rivaleni mi hi veka erivaleni leswaku hi vona hi un'wana ni un'wana. (2)
- (d) Masiku yo hetelela ya le ku tilulamiseni. (2)
- (e) Hi xi tlula hi yini ximanga xo pfumala n'wini ni kaya. (2)
- 2.1.3 Mutlhokovetseri u hi komba leswaku masiku yo hetelela ya fikile, leswi swi tikomba hi vubini lebyi nga eku humeleleni. (3)
- [15]
- 2.2
- 2.2.1 Mi tikiwa hi leswi n'wina mi nga famba mi tilavela swona. (2)
- 2.2.2 Mi ta huwelela marito ya ka ya nga ha twali. (2)
- 2.2.3 Endla leswaku va holova va ta tshika leswi va swi endlaka. (2)
- 2.2.4 U vula leswaku Swikwembu swi nga chavi hikuva ku hava laha vana va Afrika va nga yaka kona. (2)
- 2.2.5 Mutlhokovetseri u tsundzuxa vana va Afrika leswaku va fanele ku pahla leswaku Swikwembu swi ta va languta / yingisa. (2)
- 2.2.6 U vula leswaku tihosi / varhangeri va va langutile. (2)
- 2.2.7 Mutlhokovetseri u komba leswaku ku rila ka vona a ku chavisi hikuva va wu tiva nandzu wa vona wo rhukana Swikwembu. (3)
- [15]

- 2.3 Muthokovetseri u vulavula hi n'wana wa wantima loyi a nga ondzisiwa hi ndlala. N'wana loyi u hava vumundzuku lebyinene. Eka yena xinkwa ni botere i swilo swo ka swi nga ri kona hikuva u pfumala ntshembo. N'wana loyi wa Afrika hi loyi vakokwa wa yena va nga lwa tinyimpi ta misava, va tiyisela hambi va twa ku vava. Lava vuyete hi le nyimpini va vuye va nga ha ri nchumu, lexi va tshembeke xona hi leswaku vatukulu va vona va hanya kahle kambe a swi vi tano. Masiku hinkwawo va rhwalela swakudya emataleni. Endzhaku ka ntlhanu wa malembe wantima u tsutsumela eku hlawuleni mfumo, u tshembisiwa vutomi lebyinene. Muthokovetseri u hetelela hi ku vula leswaku wantina i "xitlakati" leswi kombaka leswaku a nga pfuni nchumu, u vutisa leswaku xikwembu xi lo hi rivala xana. 3x5=[15]
- 2.4
- 2.4.1 Hi tsakisiwa hi ku vona swilo swo ka swi nga ri swona hi hina. (3)
- 2.4.2 U vula leswaku vundzeni kumbe mahanyelo ya hina ya timbeta hi hina loyi hi n'wi vonaka exivonini, leswi vulaka leswaku xa hi xisa. (3)
- 2.4.3 Ndzimana ya vumune yi hlamusela leswaku loko xivoni a xi kota ku hi komba mona ni mbilu yo biha yo tala mavondzo, hi vona ni mahanyelo yo pfumala vumunhu, a hi ta hlundzuka hi xi faya. (4)
- 2.4.4 Yi hi tsundzuxa leswaku hi nga tshami hi ri ku tilanguteni exivonini, hi tixisa hi ku vona swo ka swi nga ri swona hi hina. Hina l'a nga yena u ni mbilu yo biha leyi nga ta endla leswaku hi lova ha ha ri swihlangi. (5)
- [15]
- [30]

XIYENGE XA B

XIVUTISO XA 3

- 3.1
- Mutsari u fikelerile eku thyeni tsalwa 'Xihlovo xa le Mahlweni Madlayisa Torha.'
 - Gemba u dlaya Xixurhana ku ya hi xikombelo xa Matixisa.
 - Endzhaku ka khisimusi Matixisa u endzela mufambisi wa wa bangi ya First National edorobeni ra Tiyani.
 - U fika a vula leswaku u ta ku cinciseni vun'winyi bya rifumo ra Xixurhana.
 - Nkulukumba Khosa u komberile leswaku Matixisa a ta ni mbhoni yin'we.
 - Hi nhweti ya Nyenyenyani Matixisa u famba na Gemba "First National" eTiyani. Gemba hi yena a nga ta va mbhoni.
 - Nkulukumba Khosa u vula leswaku Xixurhana u siyile xileriso lexi faneleke ku landzeleriwa mayelana ni maavele ya rifumo.
 - Matixisa a nga twisisi hikuva a ehleketa leswaku a swi boha leswaku endzhaku ka rifu ra Xixurhana rifumo hinkwaro ri ta va ra yena hikuva a a ri yena nsati wa yena a ri yexe.
 - Nkulukumba Khosa u vula leswaku Sirha Xixurhana a lerise leswaku.
 - Hafu ya rifumo ra yena ri nyikiwa Saleleni n'wana wa yena. Rifumo leri u ta ri kuma loko a ri na makumembirhi-ntlhanu wa malembe.
 - Kotara ya rifumo yi te nyikiwa vatsoniwa na swidyuhati swa Vatsonga khume ra malembe hi ku landzelelana endzhaku ka rifu ra yana.
 - Kotara yo hetelela yi ta lawuriwa hi rhavi ra 'First National' ya Tiyani ku ringana malembe ya makume-nharhu.
 - Endzhaku ka malembe wolawo bangi yi ta hundzisela ntswalo wa kona eka n'wana wa Saleleni.
 - Loko Saleleni a nga kumi n'wana ntswalo wa kona wu ta nyikiwa masocha ya tiko.

- Matixisa u kume rirhandzu ntsena leswi vulaka leswaku ehenhla ka rifumo ra Xixurhana a nga kumanga nchumu-xihlovo xa le.
 - Mahlweni xi n'wi dlayise torha.
- 3 x 10 = [30]
- 3.2.1 (a) Ina u fikelerile – Saleleni u salela rifumo ra Xixurhana. (3)
- (b) Ina – Tsemani vutomi bya yena byi tsemiwa a nga si ya ekule. (3)
- (c) Ina – Matixisa wa tixisa/tihembela leswaku u ta kuma rifumo ra Xixurhana kambe loko ri aviwa u kuma rirhandzu ntsena. (3)
- 3.2.2 Gemba Khumbhuza. (2)
- 3.2.3 Muchayeri wa bazi ra ka Hefuhefu hi hamula. (4)
- 3.2.4 Hikuva a nga swi lavi ku n'wi byela ntiyiso wa mhaka. (2)
- 3.2.5 Mihloti Tihuhlu na Hlamalani Savela. (4)
- 3.2.6 Xi ri hi xona magemba-ndlopfu-hi-nhloko yi funya-buwa. (3)
- 3.2.7 Vatsoniwa na swidyuhati swa Vatsonga. (3)
- 3.2.8 Makwanga a ya hakeri / ku rhandza swilo ni ku ka munhu a nga chavi ku dlaya swi tisa gome. (3)
- [30]

XIYENGE XA C NOVHELE NTSENDZELEKI

XIVUTISO XA 4

- 4.1
- Ntsendzeleki u bebule n'wana a teka thini a endla wonge u ya ka mati enambyeni.
 - Loko a ri kule ni le mutini u veke thini kutani a khandziya bazi a kongoma eCottondale.
 - ECottondale u khandziye xitimela, loko dyambu ri pela xitimela na xona a xi fika eGravelotte.
 - U twalele leswaku a ku ri ni ntirho eJCI.
 - Loko a chika exitimeleni u hlangane na Hlamalani, wanuna wa tintswalo, loyi a nga n'wi khandziyisa movha.
 - U n'wi hlamusele lomu a kongoma kona ni lexi nga n'wi tisa endhawini ya JCI.
 - Hlamalani u siye Ntsendzeleki egedeni ya le Chachalaza laha a ta rhumela Manana Nkotasi ku ta n'wi landza a n'wi yisa eka wansati wa mulungu loyi a lava mutirhi.
 - Ntirho u wu kumile eka Ngwenya-nkelenge.
 - A wu ri ntirho wo hlantswa tinguvu, tlhela a tiolola, ku basisa yindlu, ku sweka, ku basisa xirhapa no hlayisa mbyana.

- Ntsendzeleki u boheke ku heleketa Ntiyiso eka N'wa-Masinga (mana wa Ntsendzeleki) leswaku a ya tshama na yena.
- Ntsendzeleki u tirhe kahle ku fikela loko mbyana ya Ngwenya-nkelenge yi kandziyiwa hi movha yi fa.
- Ngwenya-nkelenge u hlundzukile swinene, a hlongola Ntsendzeleki entirhweni.
- Manana Nkothasi u alerile Ntsendzeleki ku famba a tlhela a tshembisa leswaku u ta kombela valungu va yena leswaku a tshama na vona.
- Hlamalani u kumele Ntsendzeleki ntirho laha a tirha kona, etihofisini.
- Etihofisini Ntsendzeleki a tirha ku endla tiya ni ku basisa.
- Swilo swi fambe kahle entirhweni, ku karhata ka ntirho a nga ku voni hikuva se a toloverile.
- Siku rin'wana tani hi ntolovelu u fambe na Hlamalani, va hlangane ni nghozi ya movha laha Hlamalani a nga lova.
- Ntsendzeleki u pfuke exibedlhele laha a nga hlangana na Fumani se a ri dokodela a n'wi tshembisa ku n'wi akela yindlu yena na Ntiyiso.

3 x 10 = [30]

4.2

- 4.2.1 I Ntsendzeleki a ri exibedlhele. (2)
- 4.2.2 Ra Hlamalani. (1)
- 4.2.3 A love eka nghozi ya movha. (2)
- 4.2.4 U n'wi kandziyise movha a n'wi siya eChachalaza laha a nga rhumela Manana Nkothasi ku n'wi landza kutani a kuma ntirho. Endzhaku ka ku hlongoriwa entirhweni hi Ngwenya-Nkelenge, Hlamalani u n'wi kumele ntirho laha a tirha kona etihofisini. A hamba a famba na yena loko Ntsendzeleki a ya eNqumathini. (6)
- 4.2.5 Dokodela na muvabyi. (2)
- 4.2.6 U bihe emirini, a ha ri ntsongo Fumani u rhandzana na Beauty eYunivhesithi ya Natal leswi swi endla leswaku va nga hanyi swin'we. Ntsendzeleki u fambe naro. (4)
- 4.2.7 Ntiyiso – Fumani a vula leswaku i ntiyiso leswaku a ri tata wa n'wana loyi. Tingana – Ntsendzeleki a vula leswaku a swi nyumisa ku va a kume Xihlangi a ha ri Xihlangi na yena. (6)
- 4.2.8 Ku yingisa swi tlula magandzelo / ku hatlisela vugangu wa ha ri Xihlangi swi nga ku onhela vumundzuku bya wena. (2)
- 4.2.9 Eka ntangha nkaye. (1)
- 4.2.10 U kombele ku rivaleriwa hi Ntsendzeleki naswona ku nga ri hikokwalaho ka n'wana U-vule leswaku i mpingu wa yena ku va hlayisa naswona u ta lava yindlu laha va nga ta hlawula kona. U vule ni leswaku a sala a wisa kambe u ta va a yimele nhlamulo. (4)

[30]

TIMAKISI HINKWATO: [100]